

Anna Wildowicz-Giegiel

Uniwersytet w Białymstoku
Wydział Ekonomii i Zarządzania
Katedra Skarbowości
a.wildowicz@uwb.edu.pl

GLOBALNE TENDENCJE W ZAKRESIE STRATEGII PODATKOWYCH KORPORACJI TRANSNARODOWYCH. PRZYPADEK FIRM APPLE I GOOGLE

Streszczenie: Korporacje transnarodowe są jednym z najważniejszych podmiotów na rynku globalnym. Ich oddziaływanie widoczne jest we wszystkich niemal dziedzinach rozwoju światowej gospodarki. Sposób funkcjonowania korporacji transnarodowych wzbudza jednak wiele kontrowersji. Przedmiotem krytyki jest zwłaszcza agresywna polityka podatkowa, często prowadząca nie tylko do unikania, ale wręcz do uchylania się od opodatkowania. Nasilające się procesy globalizacji potęgują to zjawisko, bowiem swoboda przepływu kapitału daje możliwość swobodnego transferu zysków do krajów, które słyną z liberalnej jurysdykcji podatkowej, w tym niskich stawek podatku lub zwolnień z opodatkowania. Celem artykułu jest identyfikacja instrumentów podatkowych, jakie korporacje transnarodowe wykorzystują do optymalizacji podatkowej. Do realizacji celu badawczego posłużyła krytyczna analiza literatury, danych empirycznych oraz metoda *case study*. W konkluzji stwierdzono, że do optymalizacji podatkowej wykorzystywane są najczęściej spółki specjalnego przeznaczenia (SPE), pośredniczące w sprzedaży eksportowej, spółki licencyjne, spółki holdingowe, a także spółki latterbox. Zjawisko unikania opodatkowania wyraźnie wzrosło, a wysokość podatków płaconych przez największe korporacje jest niewspółmierna do osiąganych przez nie wyników finansowych.

Słowa kluczowe: korporacje transnarodowe, międzynarodowa optymalizacja podatkowa, raje podatkowe.

JEL Classification: H25, H26, H32.

Wprowadzenie

Problem międzynarodowej optymalizacji, która prowadzi do częściowego lub całkowitego uniknięcia obciążeń podatkowych przez korporacje transnarodowe (KTN), wzbudza wiele kontrowersji. Agresywne strategie podatkowe pozwalają wprowadzić na maksymalizację zysków KTN, jednak zjawisko braku obustronnego opodatkowania w skali globalnej jest szkodliwe z punktu widzenia interesów krajów, z których wypływa kapitał. Niższe wpływy do budżetu państwa, będące konsekwencją zastosowanych przez KTN strategii podatkowych, przyczyniają się do nierównowagi w finansach publicznych. Ogranicza to możliwości finansowania potrzeb rozwojowych gospodarek narażonych na ucieczkę kapitału za granicę.

Powyższa konstatacja skłania do przeanalizowania strategii podatkowych KTN. Powszechnie wiadomo, że ponadnarodowy zasięg działania KTN, obejmujący obszary różnych jurysdykcji podatkowych, stwarza okazję do dokonywania optymalizacji podatkowej. Przyjęto jednocześnie hipotezę, że zakładanie spółek specjalnego przeznaczenia (SPE) stanowi istotny instrument strategii podatkowej KTN.

Celem artykułu jest identyfikacja instrumentów podatkowych wykorzystywanych przez KTN do optymalizacji podatkowej. Do realizacji celu badawczego posłużyła krytyczna analiza literatury, danych empirycznych oraz metoda *case study*. Analizę strategii podatkowych KTN przeprowadzono opierając się na przykładach firm: Apple i Google.

1. Znaczenie korporacji transnarodowych w warunkach globalnej gospodarki

O znaczeniu KTN we współczesnej gospodarce świadczy potencjał ekonomiczny i geograficzny, a także przedmiotowy zasięg oddziaływania tych podmiotów. Globalny wkład KTN w proces tworzenia PKB stanowi 37%. KTN posiadają lub zarządzają łańcuchami dostaw, obejmującymi 50% światowego handlu międzynarodowego [Wyman, 2017]. Z danych *World Investment Report* [2016, 2017] wynika, że obroty towarowe i kapitałowe KTN skoncentrowane są w trzech najbardziej rozwiniętych gospodarczo regionach świata: Ameryce Północnej (głównie USA), Europie (państwa UE-28) oraz Azji Południowo-Wschodniej (Japonia, Chiny, Indie).

W tabeli 1 zestawiono wybrane wskaźniki świadczące o sile ekonomicznej KTN. Z danych tych wynika, że zdecydowanie największe zyski (45,2 mln USD) i największą wartość rynkową (752 mld USD) posiadała w 2016 r. firma Apple. W pierwszej dziesiątce znalazły się głównie podmioty funkcjonujące w branżach: finanse, energetyka oraz nowoczesne technologie.

Tabela 1. 10 największych KTN w 2016 r. pod względem przychodów, zysków i wartości rynkowej (wartości w mld USD)

Firma	Przychody	Zyski	Wartość rynkowa
ICBC	151,4	42	229,8
CHINA CONSTRUCTION BANK	134,2	35	200,5
BERKSHIRE HATHAWAY	222,9	24,1	409,9
JP MORGAN CHASE	102,5	24,2	306,6
WELLS FARGO	97,6	21,9	274,4
AGRICULTURAL BANK OF CHINA	115,7	27,8	149,2
BANK OF AMERICA	92,2	16,6	231,9
BANK OF CHINA	113,1	24,9	141,3
APPLE	217,5	45,2	752
TOYOTA MOTOR	249,9	17,1	171,9

Źródło: [Global 2000, Forbes].

Dynamiczny rozwój KTN, mierzony m.in. wielkością realizowanych obrotów, sprawia, że często wiele z nich posiada potencjał ekonomiczny przekraczający wartość PKB niejednego kraju. Pozwala to na stwierdzenie, że KTN odgrywają niezwykle istotną rolę w kształtowaniu współczesnych relacji międzynarodowych. Warto nadmienić, że mniej niż 1% KTN posiada więcej niż 100 filii, co stanowi 30% wszystkich filii zagranicznych i prawie 60% globalnej wartości dodanej [UNCTAD, 2017]. Jednocześnie prawie 40% filii zagranicznych jest własnością skomplikowanego łańcucha podmiotów międzynarodowych, które funkcjonują na obszarach co najmniej trzech jurysdykcji podatkowych, co stwarza okazję do unikania opodatkowania.

2. Instrumenty międzynarodowej optymalizacji podatkowej

Strategia podatkowa KTN opiera się zazwyczaj na przenoszeniu działalności gospodarczej do tzw. rajów podatkowych, w których korporacje, aby uniknąć opodatkowania, zakładają spółki *offshore*. Spółki *offshore* są to spółki specjalnego przeznaczenia (*special purpose entities*). Istnieje co najmniej kilka rodzajów

spółek specjalnego przeznaczenia, które służą KTN jako instrumenty międzynarodowej optymalizacji podatkowej.

Spółka handlowa typu *offshore* jest jedną z najbardziej popularnych spółek lokalizowanych w rajach podatkowych. Spółka tego rodzaju, będąc spółką handlową, pośredniczy w sprzedaży eksportowej, za którą pobiera prowizję. Uzyskana prowizja stanowi koszt uzyskania przychodu dla spółki eksportującej, a zarazem obniża jej zysk podlegający opodatkowaniu w kraju o mniej preferencyjnym systemie podatkowym [Grzymała, Jaśkiewicz, 2007; Folfas, 2008].

Drugim rodzajem spółki *offshore* jest spółka konsultingowa. Spółki doradcze *offshore* świadczą profesjonalne usługi na rzecz spółki matki oraz innych filii korporacji międzynarodowych. Opłaty, jakie otrzymują są znacznie zawyżone, gdyż osiągnane zyski nie podlegają opodatkowaniu w rajach podatkowych i są jednocześnie kosztem uzyskania przychodu dla spółki matki i jej filii zlokalizowanych w krajach o restrykcyjnych systemach podatkowych.

Kolejnym sposobem na uniknięcie opodatkowania może być założenie w rajach podatkowych spółki specjalnego przeznaczenia typu *captive insurance*. KTN zakłada własną spółkę ubezpieczeniową *offshore*, która jest podmiotem ubezpieczającym spółkę macierzystą, a także pozostałe spółki zależne od określonych rodzajów ryzyka ubezpieczeniowego. Założenie takiej spółki wiąże się z korzyściami podatkowymi dla spółki dominującej [Folfas, 2008; Brodzka, 2013]. Po pierwsze, transferowane do spółki zależnej opłaty ubezpieczeniowe stanowią koszt uzyskania przychodu w spółce dominującej. Po drugie, transfer zysków do spółki ubezpieczeniowej zlokalizowanej w rajach podatkowych stanowi bezpieczną akumulację kapitału w jurysdykcji o łagodnym reżimie podatkowym [Maj, 2014].

Metodą na uniknięcie opodatkowania jest również utworzenie w rajach podatkowych spółki licencyjnej, która pozwala na przeniesienie praw autorskich, znaków ochronnych, patentów, know-how do jurysdykcji *offshore* zapewniającej niższe opłaty przy rejestracji aktywów niematerialnych, niezbiurokratyzowane podejście i liberalne prawo. Wysokie opłaty licencyjne stanowią koszt uzyskania przychodów w spółce dominującej i podmiotach z nią powiązanych znajdujących się na obszarach restrykcyjnych jurysdykcji podatkowych. Jednocześnie zyski spółki licencyjnej osiągnane z należności licencyjnych w rajach podatkowych są zwolnione z opodatkowania [Maj, 2014].

Do strategii podatkowych KTN zalicza się także zakładanie spółek o charakterze holdingowym. Strategia podatkowa międzynarodowych holdingów podatkowych opiera się na co najmniej kilku ustawodawstwach podatkowych

obowiązujących na obszarach różnych jurysdykcji podatkowych [Gajewski, 2012]. Na przykład, spółka macierzysta z kraju A zakłada spółkę córkę w kraju B, tzw. podmiot hybrydowy, którego miejsca rezydencji nie można jednoznacznie wskazać.

Jeszcze innym rozwiązaniem, mającym zastosowanie w międzynarodowej optymalizacji podatkowej, jest tworzenie przedsiębiorstw działających na zasadzie skrzynki pocztowej (*letterbox company*). Podobnie jak spółki specjalnego przeznaczenia (SPE), utworzone na terytorium innego państwa podmioty typu *letterbox* nie prowadzą rzeczywistej działalności gospodarczej. Z danych UNCTAD wynika, że prawie jedna czwarta wszystkich światowych bezpośrednich inwestycji zagranicznych przepływa przez spółki *letterbox*, które są zlokalizowane w Europie (Luksemburg, Wielka Brytania, Holandia, Cypr, Malta, Szwecja). Do najważniejszych lokalizacji należy m.in. Luksemburg, który realizuje aż 54% wszystkich inwestycji wychodzących z Europy [Gajewski, 2014; *Pięćdziesiąt twarzy unikania...*, 2015; Gajewski, 2016].

3. Strategie podatkowe KTN na przykładzie firm Apple i Google

Do analizy strategii podatkowych wykorzystano dwa podmioty: Apple i Google, biorąc pod uwagę ich wysoką pozycję w rankingu 100 największych KTN, mierzoną osiąganymi przychodami, wypracowanym zyskiem, kapitalizacją rynkową, czy wartością marki.

Firma Apple posiada swoją siedzibę w Stanach Zjednoczonych, a wartość kapitalizacji rynkowej tej spółki jest szacowana na 416 mld USD. W 2014 r. wartość globalnych obrotów firmy Apple wyniosła 182,7 mld USD, a zysk netto osiągnął wartość 39,5 mld USD [Mikler, Elbra, 2017]. Kluczową rolę w strategii podatkowej firmy Apple odgrywają trzy oddziały utworzone w Irlandii, które nie są w rzeczywistości rezydentami podatkowymi tego kraju. Wprawdzie firma Apple jest opodatkowana w miejscu, w którym znajduje się jej siedziba, tj. na terytorium Stanów Zjednoczonych, to jednak większość zysków, które wypracowuje na obszarze innych jurysdykcji podatkowych tam nie powraca.

Zgodnie z amerykańskim prawem podatkowym zyski osiągnięte za granicą są zwolnione od podatku. Zyski firmy Apple są również zwolnione z opodatkowania w jurysdykcjach podatkowych, będących miejscem lokalizacji filii zagranicznych. Filie te generują dodatkowo zyski z tytułu dywidend. Są one wypłacane przez powiązane z nimi spółki *offshore*, które zostały specjalnie powołane w rajach podatkowych, gdzie dywidendy są zwolnione od podatku. I tak, spółka

Apple Operations International otrzymuje dywidendy od większości spółek *offshore*, choć nie zatrudnia pracowników i nie ma swojej fizycznej siedziby. Spółka Apple Sales International zajmuje się wyłącznie kontraktowaniem umów z producentami jej wyrobów w Chinach, podczas gdy spółka Apple Distribution International płaci zaledwie 2% podatku od zysków, gdyż taka specjalna stawka została wynegocjowana z rządem Irlandii. W efekcie firma Apple nie płaci w ogóle podatku w Stanach Zjednoczonych, jak i w innych miejscach, w których prowadzi działalność. Wykorzystując lukę prawną pomiędzy irlandzką a amerykańską jurysdykcją podatkową, Apple, a konkretnie Apple Operations International, nie zapłaciła około 30 mld USD podatku w latach 2009-2012, a dochód spółki Apple Sales International w wysokości 74 mld USD opodatkowano zaledwie stawką 0,05%¹.

Kolejnym przykładem jest firma Google z siedzibą w Stanach Zjednoczonych. W 2014 r. globalne przychody korporacji osiągnęły wartość 66 mld USD, podczas gdy zysk netto 14 mld USD. Podobnie jak Apple, firma Google stosowała strategię podatkową polegającą na transferze zysków. W 2011 r. przetransferowała blisko 80% zysków przed opodatkowaniem do swoich filii zagranicznych na Bermudach, gdzie stawka podatku dochodowego wynosi 0%. Z uwagi na występujące w Irlandii i Holandii niskie stawki podatku utworzono w tych krajach centra podatkowe, za pośrednictwem których dokonywano nieopodatkowanej sprzedaży produktów firmy do raju podatkowego, jakim są Bermudy [Mikler, Elbra, 2017].

Zastosowana przez Google strategia podatkowa, określana jako podwójna irlandzko-holenderska kanapka (*double Irish Dutch sandwich*), pierwotnie polegała na utworzeniu dwóch spółek w Irlandii oraz jednej spółki fasadowej w Holandii. W 2003 r. spółka matka Google US przeniosła część swoich praw do własności intelektualnej na spółkę zależną Google Holdings w Irlandii, której miejscem rezydencji podatkowej z punktu widzenia irlandzkiego prawa podatkowego były Bermudy. Z istniejącego podmiotu hybrydowego powstała kolejna spółka irlandzka Ireland Limited, której odsprzedano prawa do własności intelektualnej Google. Utworzony podmiot udzielał sublicencji dla wszystkich filii Google zlokalizowanych w Europie, na Bliskim Wschodzie i Afryce. Na tym etapie dochód firmy Google US osiągnięty poza terytorium Stanów Zjednoczonych podlegały opodatkowaniu wyłącznie w Irlandii, a stawka podatku dochodowego wynosiła 12,5%.

---

¹ Zgodnie z decyzją Komisji Europejskiej firmie Apple nakazano zapłatę zaległego podatku wobec irlandzkiego rządu, którego wartość oszacowano na 13 mld EUR [Mikler, Elbra, 2017].

W celu uniknięcia opodatkowania w Irlandii przetransferowano zyski ze spółki Ireland Limited na Bermudy za pośrednictwem spółki Google Holdings. Wykorzystano do tego spółkę Google Holdings, bowiem to na jej rzecz spółka Ireland Limited dokonywała opłat z tytułu należności licencyjnych. Dążąc do uniknięcia zapłaty podatku u źródła, dodatkowo stworzono też w Holandii spółkę licencyjną Google BV, której spółka Ireland Limited wypłacała należności licencyjne. Wpłaty z tytułu należności licencyjnych są w tym przypadku zwolnione od podatku, gdyż zarówno Irlandia, jak i Holandia należą do Unii Europejskiej.

Unikanie zapłaty podatku w Stanach Zjednoczonych przez firmę Google US jest z kolei możliwe dzięki potraktowaniu spółek Ireland Limited i Google BV nie jako korporacji, lecz oddziałów Google Holdings. W świetle amerykańskiego prawa podatkowego spółki Ireland Limited i Google BV nie istnieją. Z punktu widzenia irlandzkiego prawa podatkowego miejscem rezydencji podatkowej spółki Google Holdings są Bermudy, podczas gdy dla Stanów Zjednoczonych jest to Irlandia. Wykorzystanie struktury holdingowej do optymalizacji podatkowej, w tym rozmazane miejsce rezydencji podatkowej, sprawia, że firma Google generuje dochody, które prawie w ogóle nie podlegają opodatkowaniu [Zucman, 2014]. Raporty firmy Google pokazują, że w ostatnich latach efektywna stopa opodatkowania zysków z tytułu dochodów osiąganych za granicą wynosiła od 2% do 8% [Mikler, Elbra, 2017].

Podsumowanie

Zjawisko międzynarodowego unikania opodatkowania stało się powszechną praktyką w dobie globalnej gospodarki. Podmiotami podejmującymi tego typu działania są korporacje transnarodowe. Istotną rolę w strategii podatkowej KTN odgrywa lokalizacja działalności. Są to zazwyczaj raje podatkowe, a więc państwa charakteryzujące się: liberalnym i nietransparentnym systemem podatkowym, w którym nie ma wymogu rzeczywistego prowadzenia działalności, niezbędnego do uzyskania statusu rezydencji podatkowej. Należy zaznaczyć, że obecnie coraz większe znaczenie mają zwłaszcza inteligentne raje podatkowe. Wśród nich na uwagę zasługują kraje Unii Europejskiej, takie jak: Luksemburg, Holandia, Cypr, czy Malta.

W toku analizy stwierdzono, że KTN dokonują optymalizacji podatkowej głównie poprzez tworzenie różnego rodzaju spółek specjalnego przeznaczenia (SPE), a także spółek o charakterze holdingowym. Analiza strategii podatko-

wych firm Apple i Google potwierdziła, że wyróżnione instrumenty znajdują powszechne zastosowanie w tych korporacjach. O ich skuteczności świadczy fakt, że korporacje te w ciągu ostatnich lat nie płaciły w ogóle lub zaledwie kilka procent podatku od swoich zysków. Działalność na obszarze wielu jurysdykcji podatkowych, podyktowana chęcią uniknięcia opodatkowania, pozwala na wykorzystanie konstrukcji prawnych, które ze względu na swoją specyfikę są trudne do zweryfikowania przez organy podatkowe. Dzięki temu KTN osiągają nieuzasadnione korzyści podatkowe i przewagę konkurencyjną nad lokalnymi podmiotami.

Literatura

- Brodzka A. (2013), *Agresywne planowanie podatkowe – przyszłość czy przeszłość dla ponadnarodowych korporacji?*, „Nierówności Społeczne a Wzrost Gospodarczy”, nr 30, s. 365-375.
- Folfas P. (2008), *Przenoszenie działalności gospodarczej do rajów podatkowych jako strategia zarządzania finansami korporacji transnarodowych: motywy, formy, korzyści i zagrożenia*, „Bank i Kredyt”, nr 12, s. 15-30.
- Gajewski D. (2012), *Wpływ wybranych instrumentów prawnopodatkowych na politykę optymalizacji opodatkowania holdingów międzynarodowych*, Vizja Press&IT, Warszawa.
- Gajewski D.J. (2014), *Tarcza podatkowa dla Polski*, „Biuro Analiz Sejmowych”, nr 22.
- Gajewski D.J. (2016), *Nowoczesne holdingowe prawo podatkowe jako forma przeciwdziałania międzynarodowemu unikaniu opodatkowania* [w:] J. Kulicki, H. Dzwonkowski (red.), *Dylematy reform system podatkowego w Polsce*, Wydawnictwo Sejmowe, Warszawa.
- Global 2000*, Forbes, <https://www.forbes.com/global2000/list/#search:fac> (dostęp: 15.12.2017).
- Grzymała M., Jaśkiewicz Ł. (2007), *Wykorzystanie rajów podatkowych w międzynarodowym planowaniu podatkowym* [w:] Ł. Ziółek (red.), *Międzynarodowe planowanie podatkowe*, Difin, Warszawa.
- Maj I. (2014), *Unikanie opodatkowania w korporacjach międzynarodowych* [w:] M. Sadowski, A. Spsychalska, K. Sadowa (red.), *Ze studiów nad prawem, administracją i ekonomią*, Wydział Prawa, Administracji i Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław, s. 385-393.
- Mikler J., Elbra A. (2017), *Paying a 'Fair Share': Multinational Corporations' Perspectives on Taxation*, „SPERI Global Political Economy Brief”, No. 8, s. 1-8.

Pięćdziesiąt twarzy unikania podatków. Rola Unii Europejskiej we wspieraniu niesprawiedliwego, światowego systemu podatkowego. Raport 2015 (2015), Instytut Globalnej Odpowiedzialności, Warszawa.

World Investment Report 2016 – Investor nationality: Policy Challenges (2016), „Transnational Corporations”, Vol. 23, No. 3, s. 67-102.

World Investment Report 2017. Investment and The Digital Economy (2017), United Nation, Geneva.

Wyman O. (2017), *How Multinational Corporations Can Thrive in The New World Order*, Oliver Wyman Working Paper.

Zucman G. (2014), *Taxing across Borders: Tracking Personal Wealth and Corporate Profits*, „Journal of Economic Perspectives”, Vol. 28, No. 4, s. 121-148.

GLOBAL TENDENCIES IN THE SCOPE OF TAX STRATEGIES OF TRANSNATIONAL CORPORATIONS. THE CASE OF FIRMS APPLE AND GOOGLE

Summary: Transnational corporations are one of the most important entities on the global market because they influence the final shape of economic relations between states and the international division of labour. Their impact is visible in almost all areas of global economy development. However, the way of their functioning arouses many controversies. The subject of criticism is, in particular, aggressive tax policy which entities of global scale undertake while avoiding, and often even evading taxation. Increasing globalization processes intensify this phenomenon because the free flow of capital gives the possibility of free profits transfers to countries that are famous for their liberal tax jurisdiction, including low tax rates and tax exemptions. The article aims to identify the instruments functioning under the current tax systems that transnational corporations use for tax optimization. A critical analysis of literature and empirical data as well as a case study method were used to obtain the research goal. In conclusion, it was stated that the most commonly used legal construct for tax optimization are the special purpose entities (SPE), such as export sales, license, holding and *letterbox* companies. The phenomenon of tax avoidance has significantly increased, and the amount of taxes paid by the largest corporations is disproportionate to the obtained financial results.

Keywords: transnational corporation, international tax optimization, tax havens.